

НАРОДНА БАНКА СРБИЈЕ

Препорука од 20. јануара 2022. године

У ВЕЗИ СА КАМАТНИМ СТОПАМА КОЈИМА БИ СЕ ЗАМЕНИЛЕ РЕФЕРЕНТНЕ КАМАТНЕ СТОПЕ КОЈЕ ПРЕСТАЈУ ДА ВАЖЕ (CHF LIBOR и EONIA)

ЦИЉ ДОНОШЕЊА ПРЕПОРУКЕ

Циљ доношења ове препоруке је да се у интересу корисника кредита и депонената обезбеди несметан наставак уговорног односа између њих и банке у ситуацији када референтна каматна стопа као један од елемената променљиве каматне стопе коју су уговорили с банком престане да постоји. У таквим условима начело одредивости новчане обавезе захтева да се уместо дотадашњег променљивог елемента (референтне каматне стопе), користи други одговарајући променљиви елемент (друга одговарајућа референтна каматна стопа). Приликом одређивања те друге одговарајуће референтне каматне стопе, пре свега треба узети у обзир прописе, односно препоруке Европске уније (ЕУ) и њених органа, будући да као земља кандидат редовно усклађујемо домаће прописе са европским законодавством, те да се у ЕУ примењују највиши стандарди заштите корисника. У условима када су референтне стопе које престају, као и референтне стопе које представљају њихову одговарајућу замену, негативне и у тим негативним вредностима веома сличне – корисници кредита и депоненти имају интерес да прихвате примену тих одговарајућих заменских стопа. Такође, у интересу корисника кредита може да буде да се негативна вредност (последња објављена) досадашње референтне стопе примењује до краја отплате кредита, чиме би каматна стопа постала фиксна.

РАЗЛОЗИ ЗА ОБЈАВЉИВАЊЕ ПРЕПОРУКЕ

1. Случајеви фиктивних котација каматних стопа (цена) и друге недозвољене активности у вези са каматним стопама које су се десиле на глобалном међубанкарском тржишту, у периоду пре и током финансијске кризе која је започела 2008. године, условиле су реакције надлежних регулаторних тела, пре свега оних држава у којима се налазе администратори тих стопа. Међу стопама које су обухваћене тим регулаторним мерама је и стопа LIBOR¹ као једна од

¹ LIBOR (London Interbank Offered Rate) је просечна каматна стопа по којој су највеће глобалне банке спремне да позајме средства другим банкама, без средстава обезбеђења. Ова стопа одређивана је на позајмице у пет валута (амерички долар, евро, британску фунту, јапански јен и швајцарски франак) и

најзначајнијих референтних каматних стопа на финансијским тржиштима. Ипак, те регулаторне мере, чији је циљ био да обезбеде интегритет референтних каматних стопа, нису могле да утичу и на постизање довољног нивоа активности на међубанкарском тржишту (довољан обим међубанкарских позајмица) на основу којих би вредност стопе попут стопе LIBOR и даље могла да буде референтна за финансијске уговоре и инструменте. Такође, банке су показивале све мању заинтересованост да дају свој допринос у оквиру панела помоћу којег је одређивана вредност ове стопе.

2. У оквиру регулаторних активности ради очувања интегритета референтних каматних стопа, ЕУ је још 8. јуна 2016. године донела Уредбу (Benchmark Reform Regulation - BMR) бр. 2016/1011 чији је предмет реформа референтних каматних стопа које се користе на тржиштима у ЕУ. С обзиром на то да се уз LIBOR и EURIBOR често у финансијским уговорима и инструментима у ЕУ користила и стопа EONIA² ова реформа односила се и на ту каматну стопу. Иако је методологија за обрачун стопе EONIA промењена, ова стопа ипак није могла да испуни све захтеве Уредбе из 2016. године, пре свега због малог броја трансакција које су притом биле концентрисане на свега неколико учесника на тржишту. Зато је администратор те стопе, Европски институт за новчано тржиште (European Money Market Institute – EMMI), 31. маја 2019. године објавио да ће ова стопа престати да се објављује од 3. јануара 2022. године.

С друге стране, британско тело за супервизију финансијских тржишта (*Financial Conduct Authority - FCA*), које врши надзор и над администратором стопе LIBOR (ICE Benchmark Administration), званично је објавило 5. марта 2021. године да након 31. децембра 2021. године више неће бити доступне LIBOR стопе у фунтама (GBP), еврима (EUR), швајцарским францима (CHF) и јапанским јенима (JPY), као ни стопе у америчким доларима (USD) једнонедељне (1W) и двомесечне рочности (2M). Стопе са преосталим рочностима у америчким доларима биће доступне закључно са 30. јуном 2023. године.

3. Након што је најављено укидање стопе EONIA и LIBOR – ЕУ је реаговала допуном поменуте уредбе у фебруару 2021. године. Том допуном (Уредба бр. 2021/168) дато је право Европској комисији да пропише заменску стопу за кључне референтне стопе у финансијским уговорима. Поред тога, продужен је рок за примену референтних стопа трећих земаља до краја 2023. године, уз могућност да се одређене стопе трећих земаља примењују и након тога ако

обухвата седам различитих рочности (од преконоћних до 12 месеци). До краја јуна 2023. године ова стопа ће се и даље обрачунавати за валуту амерички долар, осим за рочност од недељу дана и два месеца.

² EONIA (Euro Overnight Index Average) је референтна стопа за међубанкарске преконоћне позајмице у еврима. Ова референтна стопа представљала је референтну вредност по којој су банке са здравим финансијским стањем у земљама Европске уније (ЕУ) и Европске зоне слободне трговине (ЕФТА) позајмљивале средства на међубанкарском тржишту новца у еврима, без средстава обезбеђења. Од 1. октобра 2019. EONIA се обрачунавала увећањем стопе €STR за 8,5 базних поена.

испуњавају одређене услове. Међу тим стопама су управо EONIA и LIBOR. Зато је, на основу овог овлашћења, Европска комисија у октобру 2021. године донела две уредбе (бр. 2021/1847 и 2021/1848) којима је **прописала заменске стопе за CHF LIBOR и EONIA**, које се директно примењују на све уговоре о кредиту (хипотекарне, стамбене, потрошачке и готовинске) и уговоре о депозиту, као и финансијске инструменте, осим ако постојећи уговори, односно инструменти садрже већ уговорену резервну стопу или се уговорне стране договоре другачије.

Као заменска стопа за CHF LIBOR рочности 1М/3М/6М/12М одређене су SARON³ сложене стопе (compounded rates) одговарајуће рочности уз додавање фиксних вредности за прилагођавање стопе (Spread Adjustment Value). У случају стопе EONIA, као заменска стопа одређена је стопа €STR⁴ уз додавање фиксне вредности за прилагођавање стопе.

4. У појединим земљама ЕУ (Пољска, Аустрија, Словенија, Холандија и Француска), укупна изложеност банака код уговора о кредиту код којих је референтна каматна стопа CHF LIBOR – збирно износи 35 милијарди евра. За разлику од тих земаља, у Србији, након доношења и примене Закона о конверзији стамбених кредита индексираних у швајцарским францима, преостала укупна изложеност банкарског сектора кроз уговоре о кредиту код којих је референтна каматна стопа CHF LIBOR – износи 1,2 милијарди динара, од чега се на стамбене кредите односи 968 милиона динара, што је свега 0,2% укупне вредности свих стамбених кредита.

Ипак, без обзира на мало учешће у укупној суми кредита, неопходно је код тих уговора о кредиту досадашњу референтну каматну стопу (која се након 31. децембра 2021. године више неће објављивати, односно неће постојати) **заменили другом одговарајућом референтном стопом**, како би се очувала одредивост новчане обавезе, омогућила примена уговора у најбољем интересу обе уговорне стране и очувала правна сигурност.

5. У постојећим околностима које трају већ неколико година када је стопа CHF LIBOR негативна, примена заменске референтне каматне стопе SARON (Swiss Average Rate Overnight), која је такође негативна – у интересу је корисника кредита, јер негативна референтна стопа практично умањује други елемент каматне стопе – маржу, па је тако укупна каматна стопа нижа него што би била без примене референтне каматне стопе. Другим речима, непристајање корисника кредита на уговарање (анексом постојећег уговора) заменске стопе SARON – могло би да доведе до увећања досадашње каматне стопе, односно до њеног фиксирања и свођења на

³ SARON (Swiss Average Rate Overnight) је референтна каматна стопа која одражава услове преконоћних позајмица, уз средство обезбеђења, на најликвиднијем делу новчаног тржишта у швајцарским францима. Обрачунава се и објављује од стране Swiss Stock Exchange (SIX).

⁴ €STR (Euro short-term rate) је референтна каматна стопа која одражава трошкове преконоћних позајмица банака у оквиру еврозоне. Обрачунава се и објављује од стране Европске централне банке (ECB).

износ уговорене марже будући да више неће постојати варијабилни део каматне стопе који је у овом тренутку негативан.

Корисницима кредита може бити у интересу и да се фиксира последња објављена (негативна) вредност стопе CHF LIBOR, односно EONIA. Корисници који се с банком договоре да на овај начин фиксирају каматну стопу код уговора о кредиту код којих су уговорене ове референтне стопе – у потпуности су заштићени од ризика раста каматне стопе.

Када је реч о уговорима о депозиту, код одређеног броја ових уговора висина каматне стопе зависи од вредности стопе CHF LIBOR и стопе EONIA. Зато је потребно и код ових уговора заменити досадашње референтне вредности у складу са уредбама Европске комисије.

ТЕКСТ ПРЕПОРУКЕ

1. Банкама се препоручује да свим корисницима кредита (физичка и правна лица) код којих је уговорена променљива каматна стопа која се заснива на стопи CHF LIBOR одређене рочности (1М/3М/6М/12М), а уговором за случај престанка, односно немогућности примене референтне стопе није нешто друго предвиђено – понуде закључење анекса уговора о кредиту којим би се уместо стопе CHF LIBOR уговорила примена одговарајуће референтне стопе SARON (Swiss Average Rate Overnight) са вредношћу за прилагођавање те стопе (spread adjustment value), које су за ту рочност стопе CHF LIBOR прописане Уредбом Европске комисије бр. 2021/1847. Табела заменских стопа за CHF LIBOR из наведене уредбе дата је у Прилогу 1 ове препоруке.
2. Банкама се препоручује да свим корисницима кредита (физичка и правна лица) код којих је уговорена променљива каматна стопа која се заснива на стопи EONIA, а уговором за случај престанка, односно немогућности примене референтне стопе није нешто друго предвиђено – понуде закључење анекса уговора о кредиту којим би се уместо стопе EONIA уговорила примена референтне стопе €STR (Euro short-term rate) са вредношћу за прилагођавање (spread adjustment value), које су прописане Уредбом Европске комисије бр. 2021/1848. Табела заменске стопе за EONIA из наведене уредбе дата је у Прилогу 2 ове препоруке.
3. Препоручује се банкама да корисницима кредита из тачке 1. и 2. ове препоруке, као додатну могућност, понуде закључење анекса уговора о кредиту којим би се уговорило да се до краја отплате кредита примењује каматна стопа која је одређена на основу последње објављене вредности стопе CHF LIBOR, односно EONIA.
4. Банкама се препоручује да корисницима кредита из тачке 1. и 2. ове препоруке, који се не одазову позиву банке да закључе анекс уговора о кредиту, а изричито не изјаве да желе раскид уговора о кредиту, на остатак дуга обрачунају и примене каматну стопу која је одређена на основу последње објављене вредности CHF LIBOR, односно EONIA.

5. Банкама се препоручује да код уговора о депозиту код којих постоји уговорена променљива каматна стопа која се заснива на стопи CHF LIBOR или EONIA, или код којих вредност те променљиве каматне стопе зависи од вредности ових референтних каматних стопа – примене заменску стопу у складу са тачком 1. и 2. ове препоруке, осим ако корисник након добијеног обавештења из тачке 7. ове препоруке изричито одбије примену ових стопа, односно раскине уговор.
6. Код редовног усклађивања каматних стопа, у складу са прописима, корисник мора бити обавештен о висини каматне стопе пре почетка примене те стопе (обрачунског периода).
7. Банке су дужне да приликом спровођења ове препоруке писаним путем, на разумљив начин, обавесте кориснике о разлозима за промену уговорене референтне каматне стопе, а по потреби и да им усмено пруже додатно објашњење. Кориснике је потребно обавестити да ће у пословним просторијама и на интернет страници банке бити објављиване вредности нових референтних каматних стопа на дневном нивоу и да ће бити наведени извори тих података. У обавештењу банке треба јасно да наведу и разлику између две понуђене могућности које имају корисници кредита, уз одговарајући репрезентативни пример, као и да истакну да примена могућности из тачке 3. и 4. ове препоруке значи да ће каматна стопа постати фиксна, а рата кредита непромењива до краја отплате, док примена заменске стопе из тач. 1. и 2. ове препоруке подразумева наставак редовног усклађивања каматне стопе у складу са уговором (једномесечно/тримесечно/шестомесечно, итд.) а сходно кретању вредности заменских референтних каматних стопа које се објављују, што значи да ће се рата кредита мењати током периода отплате.

Прилог 1

ТАБЕЛА ЗАМЕНСКИХ СТОПА ЗА CHF LIBOR из Уредбе Европске Комисије бр. 2021/1847

Референтна каматна стопа LIBOR	Рок доспећа	Заменска стопа	Вредност за прилагођавање стопе (%)
CHF	1М	Једномесечна сложена стопа SARON (SAR1МC) ISIN CH0477123886	-0,0571
CHF	3М	Тромесечна сложена стопа SARON (SAR3МC) ISIN CH0477123902	0,0031
CHF	6М	Тромесечна сложена стопа SARON (SAR3МC) ISIN CH0477123902	0,0741
CHF	12М	Тромесечна сложена стопа SARON (SAR3МC) ISIN CH0477123902	0,2048

Прилог 2

ТАБЕЛА - ЗАМЕНСКА СТОПА ЗА EONIA из Уредбе Европске Комисије бр. 2021/1848

Референтна каматна стопа	Заменска стопа	Вредност за прилагођавање стопе (%)
EONIA ISIN EU0009659945	Евро краткорочна каматна стопа (€STR) ISIN EU000A2X2A25	0,085